

ELEMENTS OF POETRY AESTHETICS IN IOANICHIE OLTEANU

Delia Natalia Trif (Anca), PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The former poem anthology is the Tower, which consist in evoking, in notation cotidianiste, state of loneliness of hi, who dreamed „most impossible dreams”.

The most popular anthology of Ioanichie Olteanu are: Tower, Sunken ballad, Ballad husband cheating, Theologian shaft tree.

Keywords: anthology, poems, dreams, Ioanichie, ballad

Baladele lui Ioanichie Olteanu, îndărătul faptelor senzaționale istorisite, conțin un plan banal, realist, comun, o explicație simplă, plată a întâmplărilor și ea e de găsit mai ales la nivelul pornirilor umane elementare.

O altă sursă de umor poetic, la Ioanichie Olteanu, sunt aluziile livrești. Cu uimitoare intuiție „anticipativă”, autorul, ca în viitor „post-modernii”, „citează” și scoate efecte bufe din plasarea în alt context a unor versuri faimoase, pe care o memorare cultivată i le furnizează. Îmbiindu-și consoarta cu bucuriile vieții gospodărești bucolice „soțul înșelat” pastișează lirica maritală argheziană (*Haide, Îngenunchiere, Mireasa, Căsnicie, Dragoste*)¹, într-o variantă *gentry*, ardelenescă, nu fără corespunzătorul iz sămănătorist („casa părinților mei”, „mireasma sângelui greu din strămoși”, „coapsele june și robuste”, „leagăn (...) de copii sănătoși”).

Baladele lui Ioanichie Olteanu poartă și amprente simpatice de stânga. „Filozofia” pragmatică, realistă, cu picioarele pe pământ, din ele, trădează natura lor. Autorul le găsește o justificare naturală în *Floarea soarelui*.² Acesta își întoarce fața după astrul strălucitor de pe cer, dar „nu se mișcă din pământ.”

E refrenul și „tâlcul” baladei, transportat de la exemplul botanic la planul social-politic. Oamenii simpli (fiindcă, după autor, ei dau măsura lucrurilor) își vor întoarce fețele către tot felul de corpi cerești sclipitori, dar n-au să părăsească niciodată contactul lor profund cu solul.

„Și bine vor face căci orice atom de țărână
e mai hrănitor și mai sigur
decât lumina a o mie de plante ori stele.
Iată ce ne învață floarea soarelui
care-și întoarce fața mereu după soare
dar nu se mișcă din pământ.”³

Dacă acest exemplu de neclintire din rădăcini, oricâtă mobilitate ar îngădui privirilor, era cu adevărat „pe linie”, la data când comuniștii preconizau tocmai schimbări radicale, rămâne discutabil. Autorul îl dădea însă neîndoios spre a sluji noul regim. Angajarea politică sinceră, din convingere, distinge asemenea compuneri de altele, conjuncturale, imprimă

¹ Tudor Arghezi: *Cărticica de seară*, Cultura Națională., Buc. , 1935

² I. Olteanu: *Floarea soarelui*, în *Lupta Ardealului*, 1948

³ Ibidem

poeziilor militante ale lui Ioanichie Olteanu o naturalețe și o tresărire socială autentică, à la Brecht, chiar dacă semnatarul lor nu-i citise baladele pe atunci, cum e foarte probabil.

„Îmi amintesc că pe vremea când eram dascăl în satul meu-afirmă, cu prilejul aceluiași necrolog, Ștefan Aug. Doinaș - căutam în revistele vremii ca pe niște giuvaiere de preț, versurile lui, (Ioanichie Olteanu n. n.) care străluciau neverosimil în terna producție lirică a vremii.”⁴ Nu sunt vorbe spuse din complezență. Iată o singură dovadă, concludentă: la naționalizarea mijloacelor de producție, publicațiile s-au umplut de nenumărate poezii care salutau evenimentul.

Ioanichie Olteanu manevrează abil motivul folcloric, ca să-i infuzeze ideea politică de actualitate. Moara refuză să macine, fiindcă a dispărut domnul care venea cu o trăsură să o viziteze și îi vorbea „dulce”, pe când acum de la mojicii, noii ei stăpâni, aude numai „ocări” și „sudalme”. Meșterul împletește în descântecul său plin de haz, rugămințile:

„-Hai, Dobrănică, scoală și mână!
Învârte-ți măselele, hodoarogă bătrână
și macină bine orzul și grâul.
Au nu-ți bate lopețile râul?”⁵

În locul *Moritat-elor*, nu prea reținute sub formă scrisă de tradiția culturală românească, poetul folosește „moara”. Ceva din umorul ei gros circulă aici, ca și pe sub *Pățania teologului cu arborele*. Dar Ioanichie Olteanu nu o adoptă pur și simplu, în felul lui Coșbuc, ci o stilizează prin sublinieri ironice culte.

Al treilea baladist sibian a plecat singur de la Ion Budai Deleanu, utilizator savant al literaturii populare, ca anacreonticii Hölty și Gleim. A cules unele sugestii din *Flori de mucigai*.

A avut cumva și modele germane? Greu de crezut, deși anumite paralelisme între *Balada soțului înșelat* și *Marianne* intrigă, iar la un om misterios precum Ioanichie Olteanu nici asemenea surprize nu sunt excluse. Oricum, autorul a deschis genului niște drumuri de certe perspective și e mare păcat că s-a mulțumit doar să schițeze, fără a persevera în a le urma.

Prin poemele sale, Ioanichie Olteanu se dovedește un demn reprezentant al orientării poetice generate de Cercul literar de la Sibiu, prin recursul la specia literară a baladei.

În *Balada insucceselor*, prozaismul ca și discursivitatea ating limita maximă. Poetul trăiește, formal chiar, deplina conștiință a imposibilității sale de a se regăsi și mântui poetic. De aici, tonul premeditat antiliric și de versificare antonpannescă. Începutul ne oferă de-a dreptul două moralități, sentențios-constatative, ca și în ilustrul model:

„Multe neazuri dau peste oameni în viață,
îndoieli, crize și boale, spaimă și gheață.”⁶

Poetul își exprimă pesimismul și imposibilitatea împlinirii idealurilor:

„Zilele noastre sunt răvășite
din belșug cu dezamăgire stropite, chiar și plăcerile ne sunt otrăvite.
Iată de pildă eu, care nutream idealuri,

⁴ Ștefan Aug. Doinaș: *Amintirea lui Ioanichie...*, op. cit.

⁵ I. Olteanu: *Descântec la o moară de apă*, în *Lupta Ardealului*, 1948

⁶ I. Olteanu: *Balada înecașilor*, în *Lumea*, II, 1946, nr. 35, p.8

amețit sunt și beat ca o barcă pe valuri.”⁷

În dragoste, poetul se simte neîmplinit, nimic nu-i „iese cu spor”, la fel și în poezie:

„În nici o brânșă nu-mi iese cu spor,
nici în poezie și nici în amor,
ca poet sute și mii mă hulesc,
iar cei ce mă laudă cu atât se mulțumesc
Și dragostea!...Fugii de un îngerăș ce cu dor mă dorea și dădui peste o vicleană și rea,
multe dureri îmi vin de la ea.”⁸

În continuarea baladei, autorul accentuează, cu aceeași notă pesimistă, faptul că nici la capitolul filosofie și politică nu se poate lăuda cu mari realizări:

„Cât despre filosofie, ce aș putea să zic?
Aici sunt încă un biet ucenic,
au trecut ani mulți și nu m-am ales cu nimic.
E drept că mintea nu prea mi-am tocit,
studiul cu prudență l-am ocolit,
marilor probleme le căutam dezlegare
mai mult prin localuri cu pierzare-
iată deci că nu e de mirare.
Ah! De multe afaceri ne-am agățat
Chiar și în politică am intrat,
dar nu mă pot fâli cu vreun folos –
și de nici toate, toate mi-au ieșit pe dos.”⁹

Balada se încheie în aceeași conștiință a imposibilității împlinirii unui viitor strălucit:

„Așa stau lucrurile precum v-am spus,
toți au ajuns unde și-au propus,
fiecare își are propriul său oscior,
numai eu am rămas încă un tânăr de viitor,
școlar la vârsta când trebuia să scap,
Abia acum văd că n-am avut seama la cap.
Poate ar fi timpul să mă apuc [...]”¹⁰ De-aș avea capital aș face comerț la tarabă
și tot aș ajunge ceva mai onorat
decât în mocirla în care mă zbat.
Dar așa trebuie să stau pe loc,
ars de invidie și rușine ca de un foc,
fără speranță de vindecare
Și, hărțuit de patimi și țeluri contrare,
și plâng zi și noapte cu lacrimi amare.”¹¹

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

Originalitatea absolută a baladei este dată de tonul pesimist, autoplângerea, persiflarea și autopersiflarea. Prin *Balada insucceselor* autorul se autoridiculizează, face haz de necaz. În timp ce persoanele de seama lui au ajuns oameni cu situație, el continuă să întruchipeze doar o speranță. Remarcabil, totuși, în acest poem este detașarea de sine, desentimentalizarea realizându-se prin supralicitarea ei, prin exacerbarea autoironică a lamentației.

O altă piesă, *Balada lui Corbea*, unește retorica de plugușor cu cea baladescă, pentru a descrie un ospăț cu sfârșit tragic. Balada poartă un motto care specifică faptul că ea este scrisă în stil popular, pentru a vedea ce pățește omul luptător când nu este destul de vigilent și se lasă amăgit de viclesugurile dușmanului.

Balada începe într-un ton optimist, primăvara fiind anotimpul renașterii, comuniunea om-natură fiind evidentă, la fel ca în poeziile lui Alecsandri.

Totul este în continuă mișcare, predomină jovialitatea, dinamismul:

„Iată” vine primăvara,
năvălind în toată țara,
și la sat și la oraș,
și-n ogor și pe imaș.
(...) De-acum pluguri pe ogoare!
De-acum păsări cântătoare!
Raze vesele de soare,
flori frumos mirositoare, frumuseți desfătătoare!”¹²

În alt plan narativ este prevăzut personajul Corbea, pregătit de luptă:

„ia-n faceți ruga de-apoi
și fiți gata de război”¹³

Spre finalul baladei este prezentat tabloul în care Corbea se lasă amăgit de viclenia dușmanului, iar în final este omorât, devenind victima propriului său destin.

Finalul baladei poate fi considerat o interogație retorică:

„Corbe, cine te-a-ndemnat
să stai cu domnii la sfat...”¹⁴

Inspirându-se din folclor nu se putea ca Ioanichie Olteanu să nu preia mijloace de expresie. A făcut-o cu excelent rezultat, adaptând mimetic clișee ale orașiei populare, fără a leza prea tare natura poeticului.

Apogeul lirismului de climat rural patriarhal e atins prin poemul *Bucolică*, o idilă sui-generis, comparabilă cu aceea din citatul Georgicon călinescian, atât prin modalitatea insidioasă a poetizării, cât și prin valoare:

„Nu-i departe vremea, unui departe

¹¹ Ibidem

¹² I. Olteanu, *Balada lui Corbea*, în *Turnul și alte poeme*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2012

¹³ Ibidem

¹⁴ Ibidem

când coliba mea cea dintre vii/
 înecată-n colburi vechi de moarte,
 o voi renova din temelii.
 Trestii verzi și papură din baltă
 am s-aduc în spate pe furiș...
 și, cârpind cu ele laolaltă, voi dura un nou acoperiș.
 Am să rog pe mama să lipească
 cu lut proaspăt zidul și pe jos,
 vreau de-acum nimic să nu lipsească
 și nimic să fie de prisos.”¹⁵

Retrăită nostalgic, *Bucolică* constituie întoarcerea spre un eros original, pur și armonios, vădind o viguroasă vitalitate.

Spre deosebire de I. Negoieșcu, întrezărim nu atât „ritmuri de nostalgică tentă stanciană, și <<vederile>> lui Coșbuc între poezie (ca formă a pastişei, bineînțeles)”, cât acea tonalitate inconfundabil eseniană ce îl vestește pe viitorul traducător al *Ceaslovului satelor*”¹⁶.

Sursa profundă a acestor versuri e tocmai vitalismul, fie și nostalgic, al celui pentru care „veșnicia s-a născut la sat și pentru care natura e încă matcă a genezei perpetue.

Acknowledgements

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BIBLIOGRAPHY:

- BALOTĂ, Nicolae, *Labirint*, București, Editura Eminescu, 1970, p. 340
 COSMA, Ana, *Scriitori români mureșeni. Dicționar bibliografic*, Târgu Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 200
 CROHMĂLNICEANU, Ovid. S.; HEITMANN, Klaus, *Baladele lui Ioanichie Olteanu*, în *Cercul literar de la Sibiu*, București, Universalia, 2000, p. 152-166; *Ioanichie Olteanu, traducător al lui Esenin. Alte tălmăciri*, ibidem, p. 353-354
 DATCU, Iordan, *Introducere la vol. Zburătorul. Balade culte românești*, București, Minerva, 1973, p. XXVI (P.T., 774).
Dicționar de literatură română, Scriitori, reviste, curente, coordonator Dim. Păcurariu, București, Univers, 1979, p. 282
Dicționarul general al literaturii române, IV (L-O). București, Editura Univers enciclopedic, 2006
Dicționarul Scriitorilor români, M-Q, coordonatori Mircea Zăciu. Marian Papahagi și Aurel Sasu, București, Albatros, 2001
 MANU, Emil, *Ioanichie Olteanu și „Ceasul plantelor amare”*, în *Eseu despre generația războiului*, București, Cartea Românească, 1978, p. 15, 281, 298-300, 307-310, 381, 401
 MANU, Emil, *Ioanichie Olteanu*, în *Literatura română contemporană, I. Poezia*, coordonator Marin Bucur, București, Editura Academiei R. S. România, 1980, p. 404-405

¹⁵ Op. cit., p. 75

¹⁶ Op. cit. p. 75

- MICU, Dumitru, *Ioanichie Olteanu*, în *Scurtă istorie a literaturii române*, II. *Perioada interbelică: Poezia contemporană*, București, Iriana, 1995, p. 261; 291-292.
- MICU, Dumitru, *Mișcarea lirică în anii 1944-1947. Generația „întreruptă”*, în *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, București, Editura Saeculum I. O., 2000, p. 344, 829.
- NEGOIȚESCU, I., *Curenți noi în poezia din Ardeal*, în *Literatură*, 1966, p. 378-379. Apărut inițial în *Vremea*, XV, 1943, nr. 706, p. 6-7 și reluat în *De la „elanul juvenil” la „visatul Euphorion”(publicistica de tinerețe: 1938-1947)*, ediție alcătuită de Lelia Nicolescu, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2007, p. 208-220.
- NEGOIȚESCU, I., *Glose la poezii tineri de azi*, în *Scriitori moderni*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 459. (Apărut inițial în *Gazeta literară*, 1965, nr. 42, p. 7).
- NEGOIȚESCU, I., *Lirismul purității și al eșecului*, în *Lampa lui Aladin*, București, Editura Eminescu, 1970, p. 51-62. Text publicat inițial în *România literară*, III, 1970, nr. 40, p. 1; 3, și reluat în *Engrame*, București, Albatros, 1975, p. 72-80.
- NEMOIANU, Virgil, *Calmul valorilor*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1971, p. 41-42.
- NIȚESCU, M., *Sub zodia proletcultismului. O carte cu domiciliu forțat, 1979-1995. Dialectica puterii. Eseu politologic*, ediție îngrijită de M. Ciurdariu, București, Humanitas, 1995, p. 255; 330.
- POANTĂ, Petru, *Baladescul: Ioanichie Olteanu*, în *Modalități lirice contemporane*, Cluj-Napoca, Dacia, 1973, p. 56-60
- POPA, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, Editura Albatros, 1971, p. 420. (Ed. a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Albatros, 1997, p. 396.)
- REGMAN, Cornel, *Despre câțiva „cerchiști”, azi*, în *Dinspre „cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, Cartea Românească, 1997, p. 85. Interviu de Florin Muscalu.
- ROTARU, Ion, *Eta Boeriu, Ioanichie Olteanu*, în *O istorie a literaturii române*, III, București, Editura Minerva, 1987, p. 198
- SASU, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române*, II, Pitești, Editura Paralela 45, 2006, p. 253
- SELEJAN, Ana, *Literatura în totalitarism*, II, Sibiu, Thausib, 1995, p. 217
- SCRIDON, Gavril, *Olteanu Ioanichie*, în *Istoria literaturii maghiare din România: 1918-1989*, Cluj-Napoca, Editura Promedia Plus, 1996, p. 183-188, 275, 493, 546, 596.